

Міямото Мусасі

КНИГА П'ЯТИ КІЛЕЦЬ

Харків
ФОЛІО
2024

КЕНДО

Традиційно тренувальні зали Японії, що зветься додзьо, асоціювалися зі святилищами та храмами, та впродовж життя Мусасі чимало шкіл з'явилося в нових замкових містах. Кожен даймьо, або князь, фінансував школу Кендо, де можна було тренувати власних васалів та навчати своїх синів. Мрією кожного роніна було здолати учнів та майстра додзьо у двобої, у такий спосіб збільшуючи власну славу та здобуваючи собі гучне ім'я, яке міг почути його майбутній працедавець.

Самурай носив два мечі, запхані за пасок, лезами догори. Довгий меч носили лише за межами приміщень, короткий меч — постійно. Для тренування часто використовувалися дерев'яні та бамбукові мечі. Двобої та випробування зброї були звичайним явищем як на справжніх, так і на тренувальних мечах. Це відбувалося у фехтувальних залах та перед святилищами, на вулицях та всередині замків. Двобої часто проводилися до смерті або нездатності вести бій одного з учасників, проте за кілька поколінь опісля Мусасі набув широкого вжитку «шінай», гнучкий бамбуковий меч, а пізніше підбиті тканиною фехтувальні обладунки, тому шанси травмуватися були

значно меншими. Самураї вивчали всі види зброї: алебарди, ціпки, мечі, ланцюги, серпи тощо. Багато шкіл, що використовують таку зброю, збереглися у своїй традиційній формі в сучасній Японії.

Той, хто бажає навчатися Кендо, має опанувати себе, зносити біль виснажливих практик та удосконалювати розумові здібності перед обличчям небезпеки. Проте даний Шлях меча означає не лише виконання фехтувальних вправ, але й життя згідно з кодексом честі самурайської еліти. Війна була духом повсякденного життя самурая, і він міг подивитися смерті в обличчя, наче це була звичайна рутинна. Значення життя та смерті за допомогою меча віддзеркалювалося в повсякденній поведінці жителя феодальної Японії, проте лише той, хто свідомо та рішуче приймав смерть будь-якої миті свого повсякденного життя, був майстром меча. Щоб дійти такого розуміння, багато поколінь дотримувалося прадавньої традиції володіння мечем. Навіть нині люди присвячують своє життя вивченню Кендо.

КЕНДО ТА ДЗЕН

Шлях меча — це моральне вчення самурая, що ґрунтується на філософії Конфуціанства, яке сформувалося за часів правління родини Токуґава разом з рідною для Японії релігією Шінто. Військові дома Японії з періоду Камакура до періоду Муромачі захочували самовіддане вивчення Дзену серед самураїв, тож Дзен ішов пліч-о-пліч з мистецтвом війни. У Дзені немає жодних відгалужень, він спрямовує прямісінько до істинної природи речей. Немає жодних церемоній, жодних учень: користь від Дзену є винятково особистою. Просвітлення у Дзені не означає змін у поведінці, а усвідомлення природи звичайного життя. У кінці криється початок, найбільша чеснота — це простота.

Таємне вчення школи Кендо Ітто Рю, Кіріютоші — це перша техніка з-поміж приблизно сотень інших. Суть цього вчення — «Ай Учі» — означає завдати удару супротивнику одночасно з його ударом. Найголовніше тренування полягає у відсутності гніву. Тобто ставитися до ворога слід як до шанованого гостя. Воно також означає зректися власного життя й відкинути страх.

Найкраща техніка є найгіршою; початківець і майстер поведуться однаково. Знання — це замкне-

не коло. Перша глава книги Мусасі називається книга Землі, бо ґрунтується на Кендо та Дзені, а остання глава — Книга Порожнечі, бо таке розуміння можна висловити лише як ніщо. Вчення Кендо — це наче жорсткі короткі словесні випадки, яким піддається учень, що вивчає Дзен. Охоплений сумнівами та стражданням, його розум і дух перебувають у сум'ятті, такий учень поступово спрямовується до розуміння та усвідомлення своїм вчителем. Учень, що вивчає Кендо, нещадно тренується, завдаючи тисячі ударів з ранку до ночі й вивчаючи жорстокі техніки жахливої війни, поки поступово меч не стає «без меча», намір — «без наміру», тобто спонтанне усвідомлення будь-якої ситуації. Найперше базове навчання перетворюється на найвище знання, а майстер все одно практикує всі ці прості вправи — свою щоденну молитву.

ЖИТТЯ МІЯМОТО МУСАСІ

Шінмен Мусасі Но Камі Фуджівара Но Геншін, або, як його зазвичай називають, Міямото Мусасі, народився в селищі Міямото провінції Мімасака у 1584 році. Мусасі — це назва області на північному заході Токіо, а звернення Но Камі означає «шляхетна особа з цієї області», водночас Фуджівара — це прізвище шляхетного роду, що відоме в Японії вже понад тисячу років.

Предки Мусасі походили від могутнього клану Харіма з Кюсю, південного острова Японії. Хірада Шьокан, його дід, був васалом Шінмена Іґа Но Камі Судешіґе, володаря замку Такеяма. Цей володар високо цінував Хіраду Шьокана і згодом віддав за нього заміж свою доньку.

Коли Мусасі було сім років, його батько Мунісай чи то помер, чи то покинув його. Коли його матір померла, Бен Но Суке — це було дитячим ім'ям Мусасі, залишився під опікою дядька по материній лінії, що був жерцем. Отже, Мусасі був сиротою під час кампаній Хідейосі з уніфікації, син самурая у жорсткому, нещасливому краї. Він був задиристим молодиком із сильною волею та фізично дужим як для свого віку.

Чи то дядько змусив його вивчати Кендо, чи то його агресивна природа спрямувала його до цього — ми не знаємо, але документально зафіксовано, що він вбив людину під час двобою, коли йому виповнилося лише тринадцять років. Його супротивником був Аріма Кіхей, самурай зі школи бойових мистецтв Шінто Рю, досвідчений користувач меча та списа. Мусасі повалив цього чоловіка на землю та бив його по голові ціпком, коли той намагався підвестися. Кіхей помер, блюючи кров'ю.

Наступна сутичка Мусасі відбулася, коли йому виповнилося шістнадцять, тоді він переміг Тадашіму Акіяму. Приблизно тоді ж він полишив дім, щоб розпочати своє Паломництво Воїна, під час якого перемагав у безлічі двобоїв та шість разів потрапляв на війну, поки зрештою не вгамувався у віці п'ятдесяти років, скінчивши свій пошук причини. У ті часи багато ронінів подорожували країною схожим чином, деякі на самоті, як Мусасі, а деякі мали спонсорів, проте не таких щедрих, щоб дозволити собі таке паломництво у стилі відомого мечника Тцукахари Бокудена, який мандрував попереднього століття з почтом у понад сотню людей.

Цю частину свого життя Мусасі провів окремо від суспільства, присвятивши себе суворому розумовому усамітненню задля пошуку просвітлення на Шляху

меча. Переймаючись лише вдосконаленням своїх навичок, він жив як людина, що не має потреби в житті. Мандрував Японією, просякнутою холодними вітрами зими, не вкладаючи своє волосся, не одружуючись, не здобуваючи жодної професії, окрім свого вчення. Кажуть, що він ніколи не занурювався до ванни, бо не бажав, щоб його захопили зненацька без зброї, тож мав вигляд занедбаний і потворний.

У битві при Секі га Хара, внаслідок якої Іеясу успадкував місце Хідейосі як Шьогуну Японії, Мусасі приєднався до війська Ашікага, щоб битися проти Іеясу. Він вижив впродовж трьох жажливих днів, під час яких померло сімдесят тисяч людей, а також пережив полювання на переможену армію та її криваве винищення.

Він поїхав до Кіото, столиці Японії, коли йому виповнився двадцять один рік. Це місто стало ареною його помсти родині Йошіока. Цілі покоління родини Йошіока були інструкторами з фехтування Дому Ашікага. Пізніше князь Токугава заборонив їм викладати Кендо, і ця родина та її нащадки стали фарбувальниками одягу, чим вони займаються й у наші дні. Мунісая, батька Мусасі, запросив до Кіото Шьогун Ашікага Йошіока за певний час до цього. Мунісая був вправним мечником та експертом з використання джитте — певного роду залізного кийка з язиком

для вловлювання лез мечів. Історія мовить, що Мунісай бився з трьома представниками родини Йошіюка й виграв два з трьох двобоїв, можливо, це певним чином вплинуло на ставлення Мусасі до цієї родини.

Йошіюка Сеїджіро, голова родини, першим бився з Мусасі на мисливських угіддях за межами міста. Сеїджіро був озброєний справжнім мечем, а Мусасі дерев'яним. Мусасі збив з ніг Сеїджіро лютою атакою та жорстоко відгамселив його, поки той лежав на землі. Васали віднесли свого володаря додому на дощових віконницях, де, на знак власної ганьби, він відрізав собі самурайського чуба.

Мусасі затримався в столиці, і його подальша присутність ще більше роздратувала родину Йошіюка. Другий брат, Деншічіро, викликав Мусамі на двобій. Мусасі вдався до військової хитрості, запізнившись на зустріч у призначений день, а за секунди опісля початку бою проломив своєму супернику череп одним потужним ударом дерев'яного меча. Деншічіро помер.

Цей Дім отримав ще один виклик для Ханшічіро, молодшого сина Сеїджіро, як до чемпіона. Ханшічіро був лише дитиною, заледве досяг підліткового віку. Сутичка мала відбуватися біля сосни, що межувала з рисовими полями. Мусасі прибув на місце зустрічі задовго до призначеного часу й вичікував у сховку,

доки з'явиться його ворог. Ця дитина прибула формально вдягнутою у військове вбрання з почтом добре озброєних васалів, що повинні були розібратися з Мусасі. Мусасі спостерігав за ними із засідки, і щойно вони почали думати, що він змінив власну думку й вирішив поїхати геть з Кіото, зненацька вискочив і зарубав хлопчину. А тоді, діставши два мечі, прорубав собі шлях крізь них та втік.

Опісля цього жакливого епізоду Мусасі блукав Японією, стаючи легендою ще за свого життя. Ми знаходимо його ім'я та історії про його відвагу в реєстрах, щоденниках, на монументах та у фольклорі від Токіо до Кюсю. Він мав понад шістдесят сутічок, перш ніж йому виповнилося двадцять дев'ятьома і виграв їх усі. Перша згадка про його двобої зафіксована в *Нітен Кі*, або «Хроніці двох небес» — записі, складеному його учнями за покоління після його смерті.

У рік протистояння з родиною Йошіока, 1605-го, він відвідав храм Ходзоін, що на півдні Кіото. Тут він мав двобій з Оку Ходзоїном, учнем секти Нічірен, жерцем Дзену Хоін Інеєм. Цей жрець був списником, але не рівнею Мусасі, який здолав його двічі своїм коротким дерев'яним мечем. Мусасі лишився в цьому храмі на певний час, вивчаючи бойові техніки та насолоджуючись розмовами з жерцями. Навіть у наші дні ченці з Ходзоїну все ще практикують традиційну

ЗМІСТ

Кендо	3
Кендо та Дзен.....	6
Життя Міямото Мусасі	8
Вступ	22
Книга Землі.....	24
Книга Води	43
Книга Вогню.....	68
Книга Вітру.....	91
Книга Порожнечі	108
Примітки.....	110